

CAPITOLUL 1

1. SFERA DE CUPRINDERE ȘI PERSPECTIVELE POLITICII REGIONALE EUROPENE

1.1 Procesul de convergență economică reală în Uniunea Europeană

Constituirea Uniunii Europene, extinderea sa teritorială precum și adâncirea gradului de integrare reprezintă un proces complex, de lungă durată, presărat cu multe realizări dar și cu mulți pași înapoi, care au marcat într-un mod decisiv viața a aproximativ 500 milioane de locuitori din 28 de țări în prezent. Îndeplinirea tuturor obiectivelor prevăzute în Tratatul european au implicat printre altele creșterea coordonării dintre țările UE, pe fondul creșterii interdependențelor economice și sociale dintre economiile acestora, cu efecte certe asupra creșterii convergenței economice și a adâncirii gradului de integrare din spațiul UE. În timp, convergența economică reală a economiilor statelor membre a devenit un scop primordial al UE și o garanție a creșterii durabile a acesteia în contextul diversității și extinderii teritoriale care au marcat ultimii 60 ani.

Convergența economică reprezintă așadar un deziderat important în UE, măsurând de fapt progresul procesului de integrare economică în UE. Deși sensul convergenței economice este unul ușor de intuit, și anume creșterea gradului de apropiere dintre nivelul de dezvoltare economică al țărilor membre, găsirea indicatorilor relevanți și a metodei de măsurare reprezintă în continuare subiectul unor discuții aprinse în literatura de specialitate.

Din perspectiva participării unei țări candidate la Uniunea Monetară Europeană (UME), convergența îmbracă forma convergenței nominale, care este reflectată și măsurată prin prisma indicatorilor de convergență nominală:

- Rata inflației IAPC (% , medie anuală) - Maxim 1,5 puncte procentuale peste rata înregistrată de statele membre cu cele mai bune rezultate
- Ratele dobânzilor pe termen lung (% , medie anuală) - Maxim 2 puncte procentuale peste rata înregistrată de statele membre cu cele mai bune rezultate
- Cursul de schimb față de Euro (apreciere/ depreciere în limitele unei volatilități de +/-15%)
- Deficitul bugetului consolidat (% din PIB) – sub 3%
- Datoria publică (% din PIB) – sub 60%

Indicatorii economici de mai sus arată stabilitatea prețurilor, finanțele publice solide și sustenabile, rata dobânzilor pe termen lung și stabilitatea cursului de schimb. Îndeplinirea acestora asigură, conform Tratatului de la Maastricht, convergența economică între țările care se încadrează în limitele prevăzute mai sus. Desigur, așa cum sugerează și denumirea acestor condiții, este vorba de o convergență nominală (ex-ante), care nu este însă de natură să arate dacă țările care îndeplinesc condițiile de convergență nominală trec în mod real printr-un proces de convergență reală.

Verificarea modului în care țările și regiunile UE îndeplinesc la un moment dat sau într-o perioadă de timp condițiile de convergență nominală reprezintă însă un alt demers, care este dincolo de scopul acestei cărți. Ne imaginăm însă că acest exercițiu empiric poate să reprezinte însă scopul unei lucrări practice pentru studenți/ masteranzi. Pe de altă parte, acest tip de analiză este efectuată și comunicată periodic de BNR în cadrul Rapoartelor de convergență, disponibile pe website-ul instituției.

Aprofundare – Sarcină de lucru

Să se analizeze măsura în care țările UE îndeplinesc condițiile de convergență nominală, pe baza datelor Eurostat la nivel de țări, aferente ultimului an pentru care sunt disponibile date statistice. Să se compare performanțele țărilor și evoluția în timp a indicatorilor analizați. Evidențiați acele țări care în trecut îndeplineau indicatorii de convergență nominală, însă în prezent nu îi mai îndeplinesc. Care dintre indicatori sunt mai discriminanți la nivelul tuturor țărilor UE? Remarcați diferențe între ultimele țări intrate în UE (din SE și Centrul UE) și cele din Vestul UE?

Formulați o concluzie proprie elaborată pe baza răspunsurilor la întrebările de mai sus, punctând în final și părerea voastră cu privire la oportunitatea evaluării nivelului de convergență economică pe baza acestor indicatori.

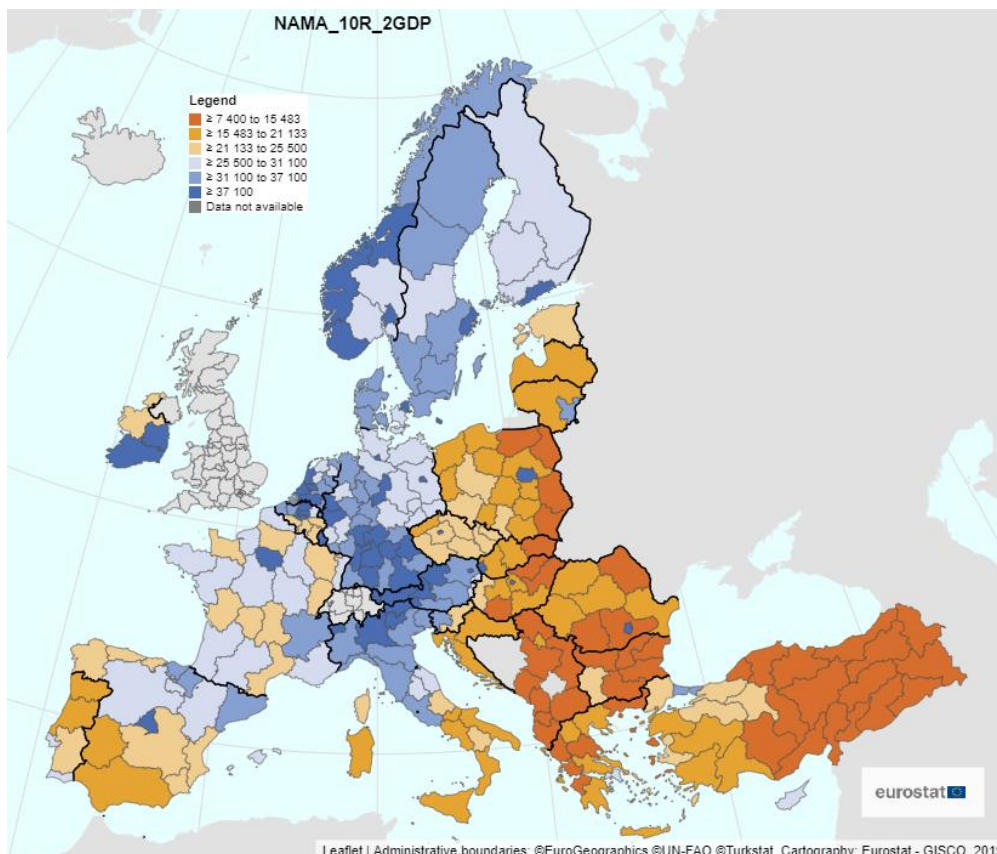
Convergența economică reală

Îndeplinirea condițiilor de convergență nominală poate fi privită ca o premisă a reducerii decalajelor de dezvoltare economică între țările UE, fără a reprezenta însă o garanție a acestui obiectiv. De aceea, pentru a evalua succesul politicii de coeziune în a reduce decalajele de dezvoltare între regiunile și țările UE se utilizează conceptul **de convergență economică reală**. Convergența economică reală se poate analiza în funcție de orice indicator economico-social din spectrul dezvoltării economice, însă cel mai important dintre aceștia este produsul intern brut per locuitor (PIB/loc.). Evaluarea nivelului de convergență reală reprezintă

un demers empiric fie de natură descriptivă (realizat de exemplu, prin intermediul graficelor sau sub formă colectării/ raportării unor indicatori sub formă tabelară), fie unul de natură cantitativă (prin intermediul ecuațiilor de regresie).

În scop de exemplificare a modului de analiză descriptivă a procesului de convergență economică reală din UE, în Fig.1 ne propunem să analizăm indicatorul PIB/locuitor la puterea de cumpărare standard (PPS), la nivelul regiunilor NUTS2. Așa cum am explicat mai sus, această analiză ne permite să apreciem vizual nivelul de convergență economică reală al regiunilor UE, sau cu alte cuvinte, nivelul de apropiere a economiilor țărilor membre prin prisma celui mai popular indicator economic – produsul intern brut.

Fig.1 PIB/locuitor exprimat în standardul puterii de cumpărare, NUTS2-UE

Sursă. Eurostat, cod variabilă NAMA_10R_2GDP, date 2018

În primul rând, în Fig.1 observăm o concentrare a regiunilor bogate în centrul și nordul UE, ceea ce confirmă aplicabilitatea modelului centru-periferie din economie. Dacă unele țări prezintă un nivel de convergență economică puternică între regiuni (Norvegia, Suedia, Germania, Austria), alte țări prezintă un nivel ridicat de eterogenitate economică regională (Spania, Franța, Italia, Irlanda). De exemplu, remarcăm nivelul foarte redus de coeziune

economică regională în Italia, unde regiunile nordice (Bolzano și Lombardia) se încadrează în cea mai înaltă categorie de dezvoltare economică, în timp ce regiunile din sud fac parte din aceeași categorie cu regiuni din România. Această lipsă de convergență regională determină nu doar efecte negative în planul procesului de coeziune economică și socială a UE, dar și asupra economiei și inegalităților sociale din țările respective. Regiunile din estul UE se caracterizează prin niveluri de dezvoltare mai reduse comparativ cu regiunile centrale și din vestul UE, ceea ce arată decalajele de dezvoltare Est-Vest, dificil de atenuat la nivelul UE, chiar și prin intermediul politicii regionale care își are originile în Tratatul de la Roma de înființare a Comunității Economice Europene (1957).

De fapt, harta regiunilor europene trasată pornind de la nivelul PIB/loc (Fig.1) este sugestivă pentru sintagma “Europa cu două viteze”, deoarece scoate în evidență cele două cluster de dezvoltare din UE: regiunile din centru și nord, care se particularizează printr-un nivel de dezvoltare înalt, și cele din sud-est, care sunt mai sărace din punct de vedere relativ. Din această perspectivă, politica de coeziune a UE trebuie să facă față cu succes multor provocări economice din UE, precum diferențele de dezvoltare din interiorul UE. Deși conform datelor statistice nivelul PIB/loc a crescut semnificativ în țările din sud-estul UE, el a crescut și în țările dezvoltate din UE, ceea ce face ca distanțele relative și decalajele de dezvoltare regională din UE să se mențină, în pofida politicii regionale active a UE, permanent adaptată realităților economice prin instrumentul fondurilor structurale și de investiții..

Convergența economică reală poate fi analizată și prin intermediul ecuațiilor de regresie lineară utilizând date transversale (la nivelul unui singur an) sau de tip panel (longitudinale), acestea din urmă surprinzând de fapt modificările produse în timp, pe baza teoriei neoclasice de creștere economică. Teoria convergenței economice reale explică faptul că economiile naționale ajung să converge la același nivel datorită randamentelor descrescătoare ale capitalului fizic. Dintr-o altă perspectivă, economiile țărilor aflate într-un proces de integrare economică ajung la convergență economică deoarece, într-un interval de referință, cele inițial mai sărace au o rată de creștere economică mai înaltă decât cele inițial mai bogate, și le prind astfel din urmă (proces denumit în lb. eng. „catch-up”). Convergența economică reală poate fi pură/ necondiționată, atunci când starea de convergență este atinsă în mod natural, fără intervenția autorităților prin politici publice, sau impură/ condiționată, atunci când starea de convergență este atinsă sau impulsionată cu ajutorul unui set de reforme economice, sociale și instituționale.

Pentru a facilita analiza procesului de convergență economică reală prin metode cantitative, Barro și Sala-i-Martin (1992) introduc în economie conceptele de convergență *beta*

și σ . Convergența β se poate analiza fie prin intermediul unui model de regresie lineară estimat prin metoda celor mai mici pătrate, fie printr-un model de regresie nelineară. De obicei se utilizează ecuației de regresie lineară de mai jos:

$$\frac{1}{T} \log \frac{Y_{i,T}}{Y_{i,0}} = \alpha + \beta \log Y_{i,0} + \gamma Z_i + \varepsilon_i \quad (1)$$

Unde, $Y_{i,T}$ este PIB/loc la sfârșitul perioadei, $Y_{i,0}$ este PIB/loc la începutul perioadei, T este perioada de timp de referință a analizei exprimată în ani, Z_i este un vector de variabile explicative în modelul convergenței condiționale, iar ε_i este termenul de eroare.

Dacă în ecuația de regresie (1) coeficientul β este semnificativ din punct de vedere statistic și are valoare negativă, atunci putem concluzia că există un proces de convergență economică reală în interiorul perioadei de referință. În caz contrar, nu putem concluziona acest lucru, ceea ce ne conduce la concluzia că nu putem identifica un proces de convergență economică reală.

Dacă în ecuația de regresie (1) introducem și un set de variabile explicative care să sugereze măsurile de reformă cu efecte așteptate asupra creșterii economice, atunci modelul este ilustrativ pentru convergența economică condițională. În acest caz, putem spune că procesul de convergență este alimentat sau stimulat de setul de măsuri de politică guvernamentală, fără de care acest proces fie nu s-ar finaliza în mod pozitiv, fie s-ar derula cu întârziere. Atunci când, conform ec. (1), identificăm existența convergenței în absența setului de variabile explicative prin intermediul coeficientului β negativ și semnificativ statistic, putem afirma că există un proces de convergență reală necondiționată. La acest tip de convergență s-ar fi ajuns și în absența oricărei măsuri de politică economică, fiind mai degrabă un proces natural, generat de însăși creșterea economică a acestor țări, interconectate între ele datorită legăturilor economice dintre ele, în contextul procesului de integrare economică.

Aprofundare – Sarcină de lucru

Analiza diferențelor regionale dintre regiunile sau țările UE

Politica regională a UE, prin instrumentul fondurilor structurale și de investiții, răspunde discrepanțelor de dezvoltare economică între regiunile UE, și are ca scop creșterea convergenței economice a acestora.

Diferențele de dezvoltare economică dintre regiunile UE pot fi observate prin intermediul mai multor indicatori, precum PIB/locuitor, indicatori din sfera educației, rata sărăciei, și alții. Majoritatea instrumentelor de analiză descriptivă pot fi generate direct prin intermediul website-ului Eurostat, sub formă de tabele și grafice:

<https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

Pentru această sarcină de lucru vă propun să analizați și discutați diferențele dintre nivelurile PIB/loc ale regiunilor, în dinamică, pentru perioada 2000-2019 (sau pentru ultimii ani disponibili în baza de date/ variabile).

Indicatorul din baza de date Eurostat pe care îl veți utiliza în cadrul temei se numește „Gross domestic product (GDP) at current market prices by NUTS 2 regions” (indicator variabilă *nama_10r_2gdp*). La poziția „unit of measure” veți selecta” Euro per inhabitant”, iar la “Time” (în dreptul semnelui „+” alăturat) veți selecta toți anii analizei (2000-2019). Totodată, veți alege ca forma a reprezentării datelor structura „Map”, vizualizând astfel harta regiunilor UE, în funcție de nivelul PIB/loc.

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/NAMA_10R_2GDP__custom_186950/5/default/map?lang=en

Analiza voastră trebuie să răspundă la câteva întrebări:

La nivelul anului 2019:

1. Cât de eterogenă este dezvoltarea economică de-a lungul regiunilor UE? Care parte a UE este mai dezvoltată, și care mai puțin dezvoltată? Există dezvoltare omogenă (eterogenitate) în interiorul țărilor UE? Analizați comparativ Germania și Franța, precum și Portugalia și Spania!

La nivelul perioadei 2000-2019

2. Cum a evoluat convergența regiunilor în timp? Realizați comparații între diverși ani (la alegere), urmărind fie anumite țări, fie UE în ansamblu.

Formulați concluzii cu privire la succesul procesului de convergență economică reală a regiunilor UE, într-o manieră originală.

Lungimea referatului: minim o pagină.